

Meldcode Huiselijk geweld en Kindermishandeling

Kinderopvang de Leilinde

Bijlage 1. Signalenlijst kindermishandeling 0-tot 4-jarigen

Voorwoord

Als kinderen mishandeld, verwaarloosd en/of misbruikt worden, kunnen ze signalen uitzenden. Het gebruik van een signalenlijst kan zinvol zijn, maar biedt ook een zekere mate van schijnzekerheid.

De meeste signalen zijn namelijk stressindicatoren, die aangeven dat er iets met het kind aan de hand is. Dit kan ook iets anders zijn dan kindermishandeling (echtscheiding, overlijden van een familielid, enz.). Hoe meer signalen van deze lijst een kind te zien geeft, hoe groter de kans dat er sprake zou kunnen zijn van kindermishandeling.

Het is niet de bedoeling om aan de hand van een signalenlijst het 'bewijs' te leveren van de mishandeling. Het is wel mogelijk om een vermoeden van mishandeling meer te onderbouwen naarmate er meer signalen uit deze lijst geconstateerd worden. Een goed beargumenteerd vermoeden is voldoende om in actie te komen! Om na signalering een volgende stap te kunnen zetten, is het aan te bevelen dat een instelling beschikt over een handleiding ten aanzien van kindermishandeling.

De signalenlijst kan dan als bijlage aan de handleiding worden toegevoegd.

De signalen die in deze lijst vermeld worden, hebben betrekking op alle vormen van mishandeling.

Aan het einde van de lijst zijn nog enkele signalen opgenomen die meer specifiek zijn voor seksueel misbruik. Om een duidelijk beeld te krijgen van wat er aan de hand zou kunnen zijn, is het van belang de hele context van het gezin erbij te betrekken. Daarom worden ook een aantal signalen van ouders en gezin genoemd.

U kunt ook altijd overleggen met het VEILIG THUIS over signalen die u zorgen baren, bijvoorbeeld blauwe plekken op vreemde plaatsen.

1.1. Psycho-sociale signalen

Ontwikkelingsstoornissen zoals achterblijven in taal-, spraak-, motorische, emotionele en/of cognitieve ontwikkeling

- schijnbare achterstand in verstandelijke ontwikkeling
- regressief gedrag
- niet zindelijk op leeftijd waarvan men het verwacht

Relationele problemen ten opzichte van de ouders:

- totale onderwerping aan de wensen van de ouders
- sterk afhankelijk gedrag ten opzichte van de ouders
- onverschilligheid ten opzichte van de ouders
- kind is bang voor ouder
- kind vertoont heel ander gedrag als ouders in de buurt zijn ten opzichte van andere volwassenen:
- bij oppakken houdt het kind zich opvallend stijf
- bevrozing bij lichamelijk contact
- allemansvriend
- lege blik in ogen en vermijden van oogcontact
- waakzaam, wantrouwend.

Relationele problemen ten opzichte van andere kinderen:

- speelt niet met andere kinderen
- is niet geliefd bij andere kinderen
- wantrouwend
- terugtrekken in eigen fantasiewereld.

Gedragsproblemen

- gedragsverandering
- geen of nauwelijks spontaan spel, geen interesse in spel

- labiel, nerveus
- depressief
- angstig
- passief, in zichzelf gekeerd, meegaand, apathisch, lusteloos
- agressief
- hyperactief
- niet lachen, niet huilen niet tonen van gevoelens, zelfs niet bij lichamelijke pijn
- eetproblemen
- slaapstoornissen
- vermoeidheid, lusteloosheid

1.2. Medische signalen

Lichamelijke kenmerken (specifiek voor lichamelijke mishandeling)

- blauwe plekken
- krab-, bijt-of brandwonden
- botbreuken
- littekens

Voedingsproblemen

- ondervoeding
- voedingsproblemen bij baby's:
- steeds wisselen van voeding
- veel spugen
- matig groeien, ondanks voldoende hoeveelheid voeding
- weigeren van voeding
- achterblijven in lengtegroei

Verzorgingsproblemen

- slechte hygiëne
- ernstige luieruitslag
- onvoldoende kleding
- onvoldoende geneeskundige en tandheelkundige zorg
- veel ongevallen door onvoldoende toezicht
- herhaalde ziekenhuisopnamen
- recidiverende ziekten door onvoldoende zorg
- traag herstel door onvoldoende zorg

1.3. Kenmerken ouders/gezin

Ouder/kind relatiestoornis

- ouder draagt kind als een 'postpakketje'
- ouder troost kind niet bij huilen
- ouder klaagt overmatig over het kind
- ouder heeft irreële verwachtingen ten aanzien van het kind
- ouder toont weinig belangstelling voor het kind

Signalen ouder

- geweld in eigen verleden
- apathisch en (schijnbaar) onverschillig
- onzeker, nerveus en gespannen
- onderkoeld brengen van eigen emoties
- negatief zelfbeeld
- steeds naar andere artsen/ziekenhuizen gaan ('shopping')
- afspraken niet nakomen
- kind opeens van peuterspeelzaal/kinderdagverblijf afhaken
- aangeven het bijna niet meer aan te kunnen
- ouder met psychiatrische problemen
- verslaafde ouder

Gezinskenmerken

- multi-problem' gezin
- ouder die er alleen voorstaat

- regelmatig wisselende samenstelling van gezin
- isolement
- vaak verhuizen
- sociaal-economische problemen: werkloosheid, slechte behuizing, migratie, etc.
- veel ziekte in het gezin
- draaglast gezin gaat draagkracht te boven
- geweld wordt gezien als middel om problemen op te lossen

1.4. Signalen specifiek voor seksueel misbruik

Lichamelijke kenmerken

- verwondingen aan genitaliën
- vaginale infecties en afscheiding
- jeuk bij vagina en/of anus
- problemen bij het plassen
- recidiverende urineweginfecties
- pijn in de bovenbenen
- pijn bij lopen en/of zitten
- seksueel overdraagbare ziekten

Relationele problemen

- angst voor mannen of vrouwen in het algemeen of voor een man of vrouw in het bijzonder

Gedragsproblemen

afwijkend seksueel gedrag:

- excessief en/of dwangmatig masturberen
- angst voor lichamelijk contact of juist zoeken van seksueel getint lichamelijk contact
- niet leeftijdsadequaate seksueel spel
- niet leeftijdsadequate kennis van seksualiteit
- angst om zich uit te kleden
- angst om op de rug te liggen
- negatief lichaamsbeeld: ontevredenheid over, boosheid op of schaamte voor eigen lichaam
- schrikken bij aangeraakt worden
- houterige motoriek (onderlichaam 'op slot')
- geen plezier in bewegingsspel.

1.5. Signalen die specifiek zijn voor kinderen die getuige zijn van huiselijk geweld

Gedragsproblemen

- agressie: kopiëren van gewelddadig gedrag van vader (sommige kinderen, m.n. jongens kopiëren hun vaders gedrag door hun moeder of jongere broertjes/zusjes te slaan)
- opstandigheid
- angst
- negatief zelfbeeld
- passiviteit en teruggetrokkenheid
- zichzelf beschuldigen
- verlegenheid

Problemen in sociaal gedrag en competentie

- wantrouwen ten aanzien van de omgeving
- gebrek aan sociale vaardigheden

Overige problemen

- moeite met concentreren
- overcompenseren (opvallend lief zijn)

2. Signalenlijst kindermishandeling 5-tot 13-jarigen

2.1. Psycho-sociale signalen

Ontwikkelingsstoornissen

- * achterblijven in taal-, spraak-, motorische, emotionele en/of cognitieve ontwikkeling
- * schijnbare achterstand in verstandelijke ontwikkeling
- * regressief gedrag

- * niet zindelijk

Relationele problemen

Ten opzichte van de ouders:

- * totale onderwerping aan de wensen van de ouders/verzorgers
- * sterk afhankelijk gedrag ten opzichte van de ouders/verzorgers
- * onverschilligheid ten opzichte van de ouders/verzorgers
- * kind is bang voor ouder/verzorger
- * kind vertoont heel ander gedrag als ouders in de buurt zijn.

Ten opzichte van andere volwassenen:

- * bevriezing bij lichamelijk contact
- * allemansvriend
- * lege blik in de ogen en vermijden van oogcontact.
- * waakzaam, wantrouwend.

Ten opzichte van andere kinderen:

- * speelt niet met andere kinderen
- * is niet geliefd bij andere kinderen
- * wantrouwend
- * terugtrekken in eigen fantasiewereld.

Gedragsproblemen

- * plotselinge gedragsverandering
- * labiel, nerveus gespannen
- * depressief
- * angstig
- * passief, in zichzelf gekeerd, meegaand, apathisch, lusteloos
- * agressief
- * hyperactief
- * destructief
- * geen of nauwelijks spontaal spel, geen interesse in spel
- * vermoeidheid, lusteloosheid
- * niet huilen, niet lachen
- * niet tonen van gevoelens, zelfs niet bij lichamelijke pijn
- * schuld - en schaamtegevoelens
- * zelfverwondend gedrag
- * eetproblemen
- * anorexia / boulimia
- * slaapstoornissen
- * bedplassen / broekpoepen.

2.2. Medische signalen

Lichamelijke kenmerken (specifiek voor lichamelijke mishandeling)

- * blauwe plekken
- * krab-, bijt- of brandwonden
- * botbreuken
- * littekens

Verzorgingsproblemen (specifiek voor verwaarlozing)

- * slechte hygiëne
- * onvoldoende kleding
- * onvoldoende geneeskundige en tandheekkundige zorg
- * veel ongevallen door onvoldoende toezicht
- * herhaalde ziekenhuisopnamen
- * recidiverende ziekten door onvoldoende zorg
- * traag herstel door onvoldoende zorg.

Overige medische signalen

- * ondervoeding
- * achterblijven in lengtegroei
- * psychosomatische klachten (buikpijn, misselijkheid, hoofdpijn, etc.).

2.3. Kenmerken ouders / gezin

Ouder/kind relatiestoornis

- * Ouder/verzorger troost kind niet bij huilen
- * Ouder/verzorger klaagt overmatig over het kind
- * Ouder/verzorger heeft irreële verwachtingen ten aanzien van het kind
- * Ouder/verzorger toont weinig belangstelling voor het kind

Signalen ouder

- * geweld in eigen verleden
- * apathisch en (schijnbaar) onverschillig
- * onzeker, nerveus en gespannen
- * onderkoeld brengen van eigen emoties
- * negatief zelfbeeld
- * steeds naar andere artsen/ziekenhuizen gaan ('shopping')
- * afspraken niet nakomen
- * kind opeens van school halen
- * aangeven het bijna niet meer aan te kunnen
- * ouder met psychiatrische problemen
- * verslaafde ouder

Gezinskenmerken

- * 'multi-problem' gezin
- * Ouder/verzorger die er alleen voorstaat
- * regelmatig wisselende samenstelling van gezin
- * isolement
- * vaak verhuizen
- * sociaal-economische problemen: werkloosheid, slechte behuizing, migratie, etc.
- * veel ziekte in het gezin
- * draaglast gezin gaat draagkracht te boven
- * geweld wordt gezien als middel om problemen op te lossen

2.4. Specifieke signalen bij seksueel misbruik

Lichamelijke kenmerken

- * verwondingen aan genitaliën
- * vaginale infecties en afscheiding
- * jeuk bij vagina en/of anus
- * problemen bij het plassen
- * recidiverende urineweginfecties
- * pijn in de bovenbenen
- * pijn bij lopen en/of zitten
- * seksueel overdraagbare ziekten

Relationele problemen

- * angst voor mannen of vrouwen in het algemeen of voor een man of vrouw in het bijzonder
- * sterk verzorgend gedrag, niet passend bij de leeftijd van het kind

Gedragsproblemen

- * afwijkend seksueel gedrag
- * excessief en/of dwangmatig masturberen
- * angst voor lichamelijk contact of juist zoeken van seksueel getint lichamelijk contact
- * seksueel agressief en dwingend gedrag ten opzichte van andere kinderen
- * niet leeftijdsadequaat seksueel spel
- * niet leeftijdsadequate kennis van seksualiteit
- * angst voor zwangerschap
- * angst om zich uit te kleden
- * angst om op de rug te liggen
- * negatief lichaamsbeeld: ontevredenheid over, boosheid op of schaamte voor eigen lichaam
- * schrikken bij aangeraakt worden
- * houterige motoriek (onderlichaam 'op slot')
- * geen plezier in bewegingsspel

2.5. Signalen die specifiek zijn voor kinderen die getuige zijn van huiselijk geweld

Gedragsproblemen

- * agressie: kopiëren van gewelddadig gedrag van ouder/verzorger (sommige kinderen, kopiëren hun ouders gedrag door hun moeder of jongere broertjes/zusjes te slaan)
- * alcohol - of drugsgebruik
- * opstandigheid
- * angst
- * depressie
- * negatief zelfbeeld
- * passiviteit en teruggetrokkenheid
- * zichzelf beschuldigen
- * verlegenheid
- * suïcidaliteit

Problemen in sociaal gedrag en competentie

- * sociaal isolement: proberen thuissituatie geheim te houden en ondertussen aansluiting te vinden met leeftijdsgenoten (zonder ze mee naar huis te nemen)
- * wantrouwen ten aanzien van de omgeving
- * gebrek aan sociale vaardigheden

Schoolproblemen

- * schooluitval
- * moeite met concentreren
- * overcompenseren (opvallend extra inzet op school).